

מהרש"א ח"א ב"ב טו.

דכילה ס"ת עד וימת משה הקב"ה אומר ומשה אומר וכו' וכל מן וימת שניה שהקב"ה אומר ומשה כותב ולא היה משה אומר ומ"ה לא מחזי כשיקרא שיהי לא היה אומרה בשעת כתיבה כמו בשאר כל התורה והוסף עוד לומר דגם הכתיבה מווימת משה נשתנה משאר הכתיבה שהיה נדיו וכל דממע דלא הוה כתב גמור כההיא דפרק המביא גט רשע להם ברוך ולכן לא מחזי כשיקרא כלל לא האמירה ולא הכתיבה והלא מייטי כולה מלתא מנדרוך דכתיב מפיו יקרא אלי

מנחות דף ל ענין: משה כותב בדמע

בעל שם טוב

פרשת וזאת הברכה

אמנם כן הוא, כי הנה לכאורה יפלא בעיני כל, הלא התורה קדמה² אלפים שנה קודם שנברא העולם (בראשית רבה ח, ב) ואם כן קשה האין נכתבו אז בהתורה כל הסיפורים הקדושים³ מענייני בריאת העולם, ומענייני אדם וחיה ונח ואבות הקדושים, ושאר דברים מן בראשית עד לעיני כל ישראל, הלא עדיין לא נהוו אז אלו הדברים, וביותר קשה הלא המיתה באה לעולם בשביל חטא אדם הראשון, ואם לא היה אדם הראשון חוטא לא היה מיתה בעולם, וזה ידוע שהבחינה ניתנה לאדם, ואם כן האין נכתבו בתורה מאז ומקדם

אמנם האמת כן הוא, כי התורה הקדושה בכריאתה נבראה רק בתערובות אותיות, היינו אלו האותיות שישנן בתורתנו הקדושה מן בראשית עד לעיני כל ישראל לא היו נצרכים אז בצירופי תיבות כמו שאנו רואים היום כמו בראשית ברא או לך לך מארצך וכיוצא, רק האמת הוא שכל אלו התיבות מתורתנו הקדושה היו מעורבין בתערובות, ובכל עת וזמן שנתהווה איזה ענין בעולם, אז נצטרפו אלו האותיות ונתהוו צירופי תיבות ונתהווה סיפור זה הענין, כגון נמצא כמו כן כאשר הגיע עת מיתה משה, ואז כבר היתה התורה כולה בצירופי תיבות מן בראשית עד וימת שם משה, כי בעת הזאת, כל המעשים הללו כבר נתהוו, רק מן וימת שם משה עד לעיני כל ישראל עדיין לא נצטרפו האותיות התיבות, כי עדיין היה משה חי, רק מחמת שמוכרח היה עבדי, על כן מה עשה ה' יתברך, היה אומר למשה האותיות שנשארו מן וימת שם משה עד לעיני כל ישראל כמו שהיו מעורבין עדיין בלא צירופי תיבות, ומשה היה כותבם כן, ואחר כך כשמת משה מיד נצטרפו אלו האותיות, ונעשו התיבות מן וימת שם משה עד לעיני כל ישראל, ונמצא שכל התורה

מהר"ל ח"א ב"ב טו.

כך הוא הגרסא: עד כאן (שם). וימת שם משה עבד הקב"ה אומר ומשה ה' וכו' א"ל ר' שמעון וכו' כותב מכאן ואילך הקב"ה עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר ומשה כותב בדמע, אומר וכותב מכאן ואילך ור"ל דלא קשיא מה שכתוב וימת משה בזה שהיה בוכה וכותב בדמע, שיהיה בוכה על מיתתו, וזהו התחלת מיתתו, כי לכן אמר בדמע שהדמעות יוצאים מן האדם והולכים, ודבר זה התחלת סלוק גוף, כי הם כליון כחו, ולכן הוא התחלת מיתתו, ושייך לומר וימת, ומה הוצרך לומר הקב"ה אומר.

מהר"ל גור אריה

דברים לד, ה

וה' אלא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע. פירש הרא"ם, ולא בדיו, לתת הבדל בין הח' פסוקים לשאר כל התורה, כדי שיהיה היחיד קורא אותם, כדאיתא בפרק השותפין (נ"ז טו).⁹ ודברים בלתי מובנים הם, שאין משה כתב בדמע שלא בדיו, וקיימא לן¹⁰ ספר תורה שלא כתבו בדיו פסולת¹¹. ואין לומר שאלו ח' פסוקים אשתני, זה אינו, דכיון דילפינן (מנחות לז). דבעי כתיבה בדיו, ושלא בדיו פסולה, אם כן אין חילוק בין הנהו פסוקים לשאר פסוקים. ועוד, דלמה אשתנו הנך פסוקים לכתוב שלא בדיו. אי בשביל כדי שיהא היחיד קורא¹² כמו שפירש הרא"ם, זה אינו, דהא אדרבא, שנתן טעם (נ"ז טו). למה היחיד קורא, ומפרש משום דנכתבו בדמע¹³. ואם כן קשיא, למה כל זאת, למה נכתבו שלא בדיו. ועוד, דלא הוי ליה לימיר זמשה כותב בדמע, שלשון זה משמע נפילת דמעות, הוי ליה לומר זמשה כותב בדמעות, כמו "וחשקו בדמעות שליש" (מסילס פ, ו). [ובורא פירוש טעות הוא].

אבל פירושו זמשה כותב בדמע, שהיה משה בוכה על מיתתו, והוא כמו "הזורעים בדמעה" (מסילס קט, ט), דמסתמא כיון שהזכיר מיתתו "וימת משה", היה בוכה. והשתא לא קשיא אין כתב "וימת משה", הואיל והיה משה עדיין חי, שכיון שהיה בוכה על מיתתו, זהו התחלת המיתה, וזהו "וימת משה וגו'¹⁴.

הגר"א – דברי אליהו פרשת וזאת הברכה

פליגי, כי לכאורה קשה בדברי הגמרא לעשות בגבולי מקום וזמן כתב את מה מקשי על ח' פסוקים אחרונים שבתורה האין נכתבו אם משה היה עדיין חי, הלא כל התורה כולה היתה נכתבת אלפים שנה קודם בריאת העולם איכ לא היה עדיין השמים והארץ וכל אשר בה, ודור המבול ודור הפלגה ויצאת מצרים ודומיהם, ואין נכתבו בתורה קודם שהיו בעולם, אמנם זאת ידוע כי כל התורה היא שמותיו של הקב"ה והיינו על ידי צירופים של אותיות ותיבות, ולפני בריאת עולם היתה התורה אמון אצל הקב"ה על פי צירופים וסודות נעלמים, ולא היתה נקראת כמו עתה רק עפי שמותיו של הקב"ה, ואחר שברא השי"ת את העולם ונתן את התורה לישראל וסיבבם במצות הצריכין

כתבה משה, ושפיר נאמר לקוח את ספר התורה ושפיר נקראת על שמו, כי באמת הוא כתבה בשלימות מן בראשית עד לעיני כל ישראל:

וזהו שכתב רש"י ז"ל, הקב"ה אומר למשה התורה מן וימת שם משה עד לעיני כל ישראל, ומשה היה כותב, אמנם כדי שלא תקשה קשיא הנ"ל האין היה כותב וימת הלא עדיין היה חי, על זה מפרש והולך שהיה כותב בדמע, ודמע הוא לשון תערובות כידוע, כמו המדמע (גיטין נב, ב), או תרומה מדמעת, וכיוצא בהן בש"ס הרבה, והיינו שהקב"ה אמר לו למשה התורה אות באות, כפי שהיתה מעורבת, והוא כמו כן היה כותבה אות באות בתערובות, ואחר מיתתו נתהוו הצירופי תיבות מן וימת שם משה עד לעיני כל ישראל, ושפיר נאמר לקוח את ספר התורה ושפיר נקראת תורת משה, והבן: